

KAUPO VIPP

Mõeldes globaalselt, tegutsedes lokaalselt - Eesti maakogu

KAUPO VIPP

GLOBAALNE VAADE

Rooma Klubi raportina avalikustati 1972. aastal ainulaadne uuring „Limits to Growth“ (LtG), mis kujutas endast meie tsivilisatsiooni arengu- prognoosi kuni 2100. aastani. Prognoosi ülim pessimism oli ootamatu. Sõltumata mõjutegurite varieerimisest näitas prognoosi tarbeks koostatud mudel, et kuni 1970. aastani valitsenud arengutrendide jätkumisel väljub tööstustsivilisatsiooni põimsüsteem (PS)¹ XXI sajandi alguses oma stabiilsuseks vajalike parameetrite raamest. Järeldus oli, et kuni arenguid ekstrapoleeriv mudel sisaldab teatud spetsiifilisi seaduspärasid (sh majanduskasvu, mis on tänini loomulikuks peetav osa iga riigi arengusihetidest), seni jäi vältimatuks tööstustsivilisatsiooni kollaps XXI sajandi jooksul, ükskõik kui optimistlikke eeldusi või tehnoloogilisi hüpoteese arengumudelisse lisati (Meadows jt 1972).

Kollapsiks nimetatakse iseorganiseeruvate PSde arenguloogikas hetke, mil süsteemi põimsus asub keskkonnaparametrite muut(u)mise mõjul spontaanselt ja järsult lihtsustuma. Kõigi inimajaloost tuntud

¹ Põimsüsteem (PS) ehk kompleksüsteem - selles tekstis asendab eestikeelne „põimsus“ võõrsõna „komplekssus“, kuna kompleksust aetakse liiga sageli ja eksitavalt segi komplitseerituse ehk keerukusega (pahatihti ka inglise keeleruumis). Nagu inglisekeelne *complicated* on oma ladina algupära kaudu tõlgitav kui „keerukus“, nii on inglisekeelne *complexity* ladina algupärast tõlgitav, kui „põimsus“. PS on orgaaniline tervik, mis koosneb mitmest kokku põimunult interakteeruvast alamsüsteemist või osast. Osade koostoimes ilmneb PS-i sünergeetiline efekt, mis puudub PS-i eraldi osadel ja kaob PS-i mõne osa mittetoimimisel.

tsivilisatsioonide kollapsid on põhjustanud nende toetumine oma toimimiseks kriitilistele, kuid piiratud mahtudega sisendressurssidele. Igal tsivilisatsioonitaolisel iseorganiseeruv PSl tuleb pidevalt lahendada üha uusi enda toimimise ette kerkivaid probleeme. Iga probleemi lahendus kasvatab veelgi süsteemi põimsust ja reeglina ka ulatust, mistõttu süsteem vajab arenedes järjest rohkem sisendressursse, et oma kasvunud põimsust ja ulatust ülal hoida. Ühtlasi peab süsteem seetõttu ka üha rohkem ressursside ümbertöötlemisest tulevaid jäätmeid oma keskkonda hajutada suutma. Iga iseorganiseeruv mitte-adaptiivne PS (sh iga tsivilisatsioon, mille arengud pole keskkonnaga kohastunud või teadlikult planeeritud ja reguleeritud) jõuab seetõttu oma arengus kollapsi seisundini, kui keskkond ei võimalda enam süsteemi kriitiliste vajaduste rahuldamiseks vajalikul hulgal sisendressursse ammutada ja/või vajalikul hulgal jäätmeid keskkonda hajutada. Selline seisund sunnib süsteemi põimsust ja ulatust spontaanselt ning järsult kahanema. Juhitamatu kollaps kestab vähemalt seni, kuni süsteemi jaoks kriitilised vajadused mahuvad uuesti ära tema võimaluste piiridesse. Ajaloost tuntud ühiskondlikud PSd on kollapsi käigus reeglina oma hädavajalike võimaluste pörandast läbi kukkunud, langedes veel oluliselt madalamale põimsustasemele (Bar-Yam 1997, Holling 2008, Tainter 1988). Taolistest näidetest on vast tuntuim Lääne-Rooma riigi komplitseeritud elukorralduse ja ulatuse kollaps, kus tsivilisatsiooni põimsus kukkus nii reljeefselt, et kollapsijärgse vara-keskaegse Euroopa organiseerituse taset on kontrasti rõhutamiseks nimetatud „pimedaks ajastuks“.

LtG kollapsiprognosis tegi nii Rooma Klubist kui ka Dennis Meadowsi juhitud uurimisgrupist poliitikute ja majandusteoreetikute raevukate rünnakute sihtmärgi, põhjenduseks LtG väidetavalt ülepingutatud pessimism (Bardi 2011). Prognooside kontrolliks (perioodideks 1970–2000 ja 1970–2010) koostatud statistilised võrdlused näitasid aga, et vähemalt esimese 40 aasta jooksul on tsivilisatsiooni tegelikud arenguparameetrid ootamatult heas kooskõlas LtG referentsmudeliga (Turner 2008, 2012, 2014). Meie globaalprobleemide tõsiseks muutumist (koos senise majanduskasvu kadumisega) prognoosis see mudel alates ca 2010. a. ja tööstuscivilisatsioonile omase elukorralduse kollapsit ca 2030–2050 aastail. Tihti on rõhutatud, et süsteemne globaalkriis peaks kõigepealt manifesteeruma kriisina rahanduses. Just sisendenergia hankimine ja selle süsteemi piires ümber jaotamine on primaarne kõigi PSde toimimisel, aga meie tsivilisatsiooni arengus on energiasisendi ekvivalendiks ja energia

ümberjaotamise allsüsteemiks kujunenud raha(ndus). Tõsine häiritus selles baastähtsusega allsüsteemis peab indikeerima süsteemi tervikut hõlmavat kriisi. Juhitamatu kollapsi hetkena võis LtG referentsmudelil vaadelda hetke, mil planeedi inimarvukus asus eksponentselt kahanema (ca 2030–2040). Selleni viiva süsteemse kriisi koostisosadeks olid mudeli järgi taastumatute ressursside nappuse ilmingud ja pideva kasvu kadu tööstustoodangu, toiduainete tootmise ja teenuste osutamise mahus *per capita* (ca 2010. a.) ning samas inimarvukuse ohjeldamatu kasvu jätkumine kuni kollapsi alguseni.

Reaalseid arenguid LtG referentsmudeliga võrreldes on silmatorkav, et 2005. a.-st kadus varasem pidevalt kestnud kasv tööstuscivilisatsiooni elutähtsas põhienergiasisendis – konventsionaalse toornafta ammutamises (Bermann 2018, Hamilton 2009), mida on seejärel üritatud kompenseerida ebapiisava energiasaagisega mittekonventsionaalsete asenduskütuste baasil. Juba 2008. a.-st jõudis süsteemsesse kriisi kogu globaliseerunud finantssüsteem ja peale 2007. a. puudub ka summaarne majanduskasv enamikus arenenud riikides. Nii näiteks loodab EL oma majanduse kogumahus ja investeeringutes jõuda tagasi 2008.-eelsele tasemele 2018. aasta jooksul (Juncker 2018). Sedagi pigem tänu 2014. a.-st EL-is kasutatavale uuele, SKP näitajaid paisutatavale statistilisele metoodikale ESA 2010 (EU 2018)². Eesti majandus jõudis uue metoodika järgi 2007. a. tasemele tagasi 2017, kuid 2007.-ni kehtinud ESA-95 metoodika järgi ei oleks meiega veel sealmaal. Arvestatuna nii või teisiti, tööstusrevolutsiooni järgselt pole pretsedenti oludele, kus arenenud riikide majandustes oleks summaarne kasv puudunud 11 aastat järjest. Tööstuscivilisatsiooni võtmesüsteemid on välja kujunenud nii, et pidev majanduskasv on nende toimimise eelduseks ja tänase peavoolu-ökonoomika teooriais puuduvad retseptid teistsugustes oludes toimimiseks. Niisiis on järjest silmatorkavamad tõrked globaliseerumisprotsessis, proteksionismi tõus, majanduslike ning poliitiliste regulatsioonide ja liitude lagunemine, majandusliku ebavõrdsuse kiirenev kasv koos arenenud riikide keskklassi kiire kahanemisega, varem äärmuslikeks loetud poliitjõudude edu, üha rängemad keskkonnareostuse ja kliimamuutuse ilmingud, planeedil vähina leviv poliitiline ebastabiilsus, lokaalsete relvakonfliktide sagenemine, kliima- ja sõjapõgenike voogude kasv jms. Toimuva taustal on planeedi

² Nii näiteks paranes esimese uue metoodika kohaselt ümberarvestatud aasta (2010.) majanduse kogumaht EL-is 1,9% võrra.

rahvaarv kasvanud 7,7 miljardi lähistele ning hoolimata iga-aastase kasvu protsendimäära langusest purustavad juurekasvu absoluutarvud ajaloolisi rekordeid³ (ÜRO 2018).

Kui lähtuda LtG prognoosidest, tuleks toimuvat tõlgendada globaalse tööstustsivilisatsiooni jõudmisena süsteemse kriisini – süsteemi sisenemisenä kollapsieelsesse arengufaasi paar-kolm aastat varem, kui LtG referentsmudel seda 46 aastat tagasi prognoosis. Ühtlasi on juba selge, et inimliigi kui terviku tasemel ei suudeta rakendada mitte mingid globaalseid ettevaatusmeetmeid võimaliku kollapsi pehmendamiseks. Ainsaks katseks tsivilisatsiooni arenguid reaalselt ja tahtlikult mõjutada on jäänud haledalt läbi kukkunud ponnistused kliimamuutuste ohjamiseks. Kogu meie PSi iseorganiseeruva kulgemise kurss on jäänud mitte ainult inimeste poolt ratsionaalselt mõjutamata, vaid ka teadvustamata. Nii polegi põhjust loota, et tööstustsivilisatsiooni arengukäik erineks kõikide tüüpiliste mitte-adaptiivsete PSde arengumudelitest. Mis tähendab ühtlasi lõpetamist kollapsiga, nagu kõik eelnenud tsivilisatsioonid ajaloo. Enneolematu oleks seekord vaid prognoositava kollapsi ulatus ja hävitusjõud, sest esmakordselt hõlmab süsteem tervet planeeti korraga ning ajalooliselt suureks on paisunud süsteemi toimimisest otseselt eluliselt sõltuvate inimeste osakaal elanikkonnast.

LOKAALNE VAADE

Globaalsete meetmete puudumisest hoolimata näib ratsionaalne, vajalik ja inimlik iga katse vähendada võimalikku kaost, mille prognoositav kollaps võiks põhjustada puhtalt iseorganiseeruva arenguloogika jätkumisel, inimestest mõjutamata kujul. Mõjutamisvõimalusi käsitlevad analüüsid on jõudnud seniste paradigmade asendamise vajaduseni. Ebaõnnestunud katsed tagada globaalse süsteemi jätkusuutlikkus (*sustainability*) tuleks asendada püüdlustega kasvatada kõikjal kogukondade lokaalset vastupanuvõimet (*resilience*), et süsteemi võimalikus kollapsis vastu pidada. Asendades senise *status quo* säilitamise püüded tõenäolisteks ohtudeks valmistumisega, saab takistada süsteemi põimsuse liigsuurt langust – kukkumist läbi keskkonna reaalsete võimaluste

³ Planeedi rahvastiku kasvuprotsent oli suurim 1963–1971 aastail, kui 2,12% tähistas aastast juurdekasvu (ca 3,6 mld*2,12%) ca 76 mln. Hiljem on kasvuprotsent langenud, kuid praegune ca 1,16% on ajaloo suurim kasv absoluutarvudes, lisades planeedile (ca 7,7 mld*1,16%) ca 89 mln elanikku aastas. St planeedi piiratud ressurssidele pretendeerib iga minutiga 170 inimest rohkem.

põranda (Hopkins 2008). Valmistumine ise sarnaneks oma olemuselt laiapõhjalise tsiviilkaitsealase kompetentsi loomisega, varustades iga kodaniku ja iga kogukonna konkreetsete oskuste ning täpsete tegutsemisjuhistega, et lihtsustunud süsteemis ajutiselt või ka alaliselt hakkama saada. Sellised teadmised oleksid igale kogukonnale hädavajalikud ka juhul, kui kollapsioht ei realiseerukski. Vastupanuvõime kasv võimaldaks kogukondadel ükskõik millistes kriisides vara ja inimelusid säästa ning vastav valmistumine ei tekitaks suuri lisapingeid ega -kulutusi.

Antropoloogid peavad kõigi elutervete kogukondade üheks iseloomulikumaks jooneks võimekust omi sisevastuolusid unustades ühineda, kui on vaja seista väliste ohtude vastu. Jared Diamond kirjeldab viisi, kuidas traditsioonilised kogukonnad end läbi aegade kõikvõimalike välisohtude vastu on kindlustanud, kui „konstruktiivse paranoia kontseptsiooni“ (Diamond 2013). Tänapäevase olukorraga arvestades näib, et vastavasisulise „konstruktiivse paranoia kontseptsioon“ on nimelt see, mida meie üleelatavaks tulevikuks valmistuvad kogukonnad vajaksid oma ühis-teadvuse kujundamisel.

Kõige vastupanuvõimelisematele kogukondadele on iseloomulikud nende hierarhiaid alt üles mõjutavad sotsiaalsed suhted, mis domineerivad reeglina just väikestes ja lokaalselt autonoomsetes sotsiumites⁴. Ressursipiirangud on muidugi alati seadnud omad piirid sotsiumi ulatuse ja põimsuse kasvule. Kuid inimliigi ajaloo on tähelepanuväärne, et kromanjonlastest alates jätkus elamine väikeste, lokaalsete kogukondadena, mida ei põhjustanud sotsiumite takerdumine kasvupiiranguisse. Väiksena püsimine oli pigem kogukondade egalitaarse käitumise reeglipärane ja prognoositav kõrvalefekt. Inimeste võimet solidaarsuseks, usalduseks ja empaatiaks võibki vaadelda kui kogukondades toimunud, seltsivamaid soosinud geneetilise valiku tulemust (Wilson 2013). On üsna kummaline, et selle lihtsa valiku eeliseid mõistame me automaatselt väikeste gruppide puhul, kuid ei oska sama eeldada ega soovida ettevõtluse, omavalitsuste või riigi tasandil. Kodanikuõiguste, vaba turu ja valitsemisrutiini puhul teeskleme, nagu oleks nende üle kogukonnaga sarnase sotsiaalse kontrolli puudumine ühiskonnale kasulik. Ometi teame, et täna kõikjal nähtav mõõdutundetu isiklike

⁴ Looduslikes PSdes on kõik hierarhilised suhted algusest peale arenenud suunaga alt üles. Kõrgema hierarhiatasandi ülesandeks on alati madalamate tasandite tegevuseesmärkide kindlustamine - nii nagu see on nt meie närvisüsteemi (sh aju) suhtestatuses kehaga. Seda peaksid mees pidama ka kõikide inimgruppide juhud.

huvide tagaajamine mõjub ühiskonna kõigile tasandeile nagu vähktõbi. Võrdsete sootsium takistas gruppide jagunemist alajaotusteks. Väiksus ja intensiivne koostöö võimaldas gruppidel selleks piisavalt ühte hoida ja liidreid kontrollida. Selline funktsionaalne sümbioos seletaks, miks on tüüpiline inimkogukond püsinud pisikesena sadu tuhandeid aastaid, liigi algusest kuni suhteliselt hiljutiste tsivilisatsioonide „leiutamiseni“. Ja mõneti kontraintuitiivselt peaks kogukonna väiksus viitama kogukonna kõrgemale vastupanuvõimele – võimele paindlikumalt reageerida olude muutustele, taluda kõrgemaid pingeid ja suuremaid kahjustusi, taastuda kiiremini (Boehm jt 1993). Ühtlasi muutuks mõistetavamaks, miks oleme oma eellastelt pärinud nt Dunbari arvuna tuntud piirangud oma kognitiivses võimekuses.

Eestlased kuuluvad sotsiaalsühholoogiliste analüüside kohaselt pigem kollektivistlike hoiakutega rahvaste kilda. Meie üldise konservatiivsuse ja suhteliselt vähese autonoomiaihaluuse kõrval loetakse meile küll omaseks ka mõnda individualistlikumat joont, näiteks suhtelist vastumeelsust kogukonnasiseste hierarhiate vastu ja nende teisejärgulisteks pidamist. Siiski näib eestlaste mentaalsus olevat sobiv, et saada hakkama kogukondliku kooseksisteerimisega ja konsolideerimisega väliste ohtude vastu. Ka meie rahva enamuse üldine maailmapilt pole jõudnud „liialt ära tsiviliseeruda“. Erinevalt põhiosast eurooplastest suudavad paljud eestlased ikka veel endile ette kujutada, milline võiks välja näha elu keset loodust. Või kuidas oleks põhimõtteliselt mõeldav loodusest elatist hankida, toetumata kõikjal harjumuspäraseks saanud kõrgtehnoloogilistele ja hüpermarketilistele karkudele. Meie kogukondadel on enamikust maailmast paremad eeldused selleks, et õppida oma eluga hakkama saama ka sügavamates kriisides ning takistada lokaalselt süsteemi liigset lihtsustumist võimaliku kollapsi puhul.

KOGUKONDLIK VAADE

Eestis võib ametlikest dokumentidest ja poliitikute sõnavõttudest järeldada, et kogukonnaks võidakse meil nimetada terve riigi rahvast või näiteks terve linna elanikkonda – praktiliselt igasugust inimgruppi, mille liikmeil leidub sarnaseid territoriaalseid, majanduslikke, sotsiaalseid või kultuurilisi huve. Mõnes eestimaises käsitlustes on püütud kogukonda vaadelda indiviidi eneseväljenduse, turvatunde tajumise ja sotsiaalse kapitali kogumise kohana või lihtsalt teatava tegutsemislaadina, mille huve indiviidide jaoks seisneb samade kvaliteetide võimendamises. Selline arusaamine kogukondlikkusest on kõige omasem Eesti ametlikule

lähenedamisele ning üsna tüüpiline linnarahva maailmavaatele (Viljasaar jt 2014).

Ka maaelus on kodanikuaktiivsuse peamise vormina esile tõstetud just rahva ühist tegutsemist. Meie kolmandale sektorile on selleks tuge pakkunud lääne rahastajad. Kolmanda sektori eelisarendamine on tähendanud MTÜ-de eelistamist mitmetele varasemast ajast tuntud tegevusvormidele ning muutnud selle kodanikuühiskonna tüübi domineerivaks. Kombinatsioon eht-eestilikust modernsuse-püüdlusest ja negatiivsest nõukogudeaegsest kogemusest näis viivat selleni, et nn moraalse kogukonna usaldusväärsus ja solidaarsus heideti uues ühiskonnakorralduses täiesti kõrvale. Kogukondlikkusele eelistati ettevõtlike indiviidide motiveeritust, millel arvati olevat uue ühiskonna arenguile positiivsem mõju. Kuigi Eestimaa modernsuse-traditsiooni osaks on ka sõjajärgsel ajal glorifitseeritud ühistuline liikumine, ei sobinud see neile erakondadele, mida nüüdis-Eesti võimumaastikul on hämmastavalt pikaajaline edu saatnud. Eesti rahvuse püsimist on poliitilise eesmärgina deklareerinud küll enamik peamisi poliitilisi parteisid, kuid selle asemel on arendatud hoopis võimsatest, paljurahvuselistest ja suure rahvastikupotentsiaaliga maadest pärinevat neoliberaalset ideoloogiat. Säärases keskkonnas ongi seltsid ja ühendused, mittetulundusühingud ja vabaühendused muutunud maal ühiselu peamisteks vormideks, domineerides Eesti arusaamistes kogukonnast ja kodanikuühiskonna arengust. Neoliberaalne kallutatuse valitseb ka finantseerimises. Kõikjale on levinud lühiajalise perspektiiviga „projektism“ – igapäevaelu rahaliste vajaduste tõlkimine projektide keelde. See on justkui pakkumas viljakat pinnast kohalike kogukondade eneseabi-plaanidele ja programmidele maapiirkondades. Tegelikuses on aga maapiirkondade kasvavaid sotsiaalseid probleeme juba varasest 1990-ndatest ignoreeritud. Eneseabi-stiilis lähenemine ja osalusmeetodid, mida „projektismiprogrammid“ pakuvad, sobivad väga hästi poliitilisse keskkonda, kus taoline maapiirkondadesse suhtumine on välja kujundatud. Need panevad vastutuse maal toimuva eest kohalikele olule: riik mis on muutunud „kaasavaks“ (selle asemel et tagada heaolu) ei peagi enam oma kodanikkonnaga toimuva eest vastutust kandma. Erinevais programmides osalemine n-ö depolitiseerib Eesti maaelu probleemid abiprogrammidega haaratute silmis. Paneb neid uskuma maaelu keskstis ebareaalsetesse lahendustesse ja probleemide kohalikesse põhjustesse, tunnustamata tegeliku olukorra olemuslikku seost nende sotsiaal-majanduslike tingimustega, kuhu maakogukonnad on sattunud riiklike poliitiliste valikute tulemusel. Ohvreid süüdlasteks tembeldades

pakuvad kogukonnale orienteeritud osaluslahendused poliitikuile võimsaid vahendeid tegeliku vastutuse hülgamiseks. Fragmenteerumine, ühiskondliku ruumi hõrenemine ja võimaluste kadumine enda eest poliitiliselt seismiseks on protsessid, mida formaalselt kaasavad projekti-kogukondlikkuse skeemid ei tõkesta. Vajadus kohaneda riiklike struktuuride kiire taandumisega maalt ja suhtelise vaesumisega on Eesti maaelus näited protsessidest, mida sotsiaalteadlased on kirjeldanud kõikjal üle maailma (Annist 2011, Mikita 2018).

Sotsiaalteadlaste kirjeldatud protsessid, mis on kaasnud üldise urbaniseerumise ja traditsiooniliste kogukondlike eluviiside lagunemisega, ei kujuta endist vaid juhuslike kokkusattumuste rida. See on osa laupkokkupõrkest globaliseerunud tööstusivivilisatsiooni konsumeristlike ja enne seda prevaleerinud idealistlike väärtushinnangute vahel. Ka Eesti rahvusriik on idealistlik moodustis, kus kõige tähtsamad asjad peaksid olema väärtushinnangud, sh idealistlik siht säilitada eesti rahvus, keel ja kultuur. Sellist sihti pole võimalik majandusloogika kaudu seletada. Globalistliku majanduse seisukohalt oleks mõttekas täpselt vastupidine. Kui traditsioonid, arusaamad ja väärtushinnangud kujundatakse kõikjal üle planeedi võimalikult sarnasteks, saaks efektiivne, globaalse haardega korporatiivsus sarnase reklaami-, moe- ja info-ajupesu toel pakkuda kõikjal sarnast masstoodangut, toidust tarbeesemeteni, riietist hooneteni, raamatuist filmide ja uudisteni. Ja korporatsioon on raske selle eest hukka mõista, sest nende ülesanne ongi omanikele tulu luua ning seda kasvatada. Seda tehakse aga üha enam vahendeid valimata, rahvusriikide valitsusi korrumppeerides, kohalikke kultuure ja kogukondi kägistades ning elukeskkonda hävitades. Muidugi on efektiivne müüa igas maailmajaos täpselt sama malli järgi kavandatud, samadest väärtushinnangutest lähtudes tarbitavaid, samade suurfirmade toodetud samu (kiir)kaupu. Selle suunas on majandusefektiivsuse poole püüdlemine surunud kõiki maailma rahvaid. Siiani säilinud kultuuride ja väärtushinnangute erinevused ongi jäänud viimasteks suuremateks takistusteks globaliseerumise sihil. Globaliseerumine oleks saavutanud täiuse, kui oleks suutnud kaotada rahvuste ja kultuuride vahelised erisused koos neist tulenevate väärtushinnangute mitmekesisusega. Kui kõige tähtsamaks oleks tõesti muutunud üksikisikute (kontrollitud) vabadused ja „ratsionaalsed“ majanduslikud huvid, nagu seda näeb eesmärgina liberalism. Sellele vastanduva konservatismi vaates oleks taolise juurtetu inimmassi maailm lihtsalt raha kaudu manipuleeritavate marionettide teater, kus koos ideaalide, traditsioonide ja kultuuride

mitmekesisusega hääbunuks ka sisuka ja mõtestatud inimväärse elu võimalused. Rääkimata eeskujulikult urbaniseerunud tarbijate huvist loodusliku mitmekesisuse vastu, mille lahutamatuks osaks on inimkultuuride mitmekesisus.

EESTI MAAKOGU VAADE

Eelnev lihtsustatuna esitatud vastuolu globaliseerumise mõistmises on sisuline taust ka Eestis käivatele vaidlusele riigi arengusuundade üle, mida on hästi kirjeldanud Valdur Mikita: *“Väga paljudel inimestel on aastatega tekkinud frustratsioon, et valitsused üha vahetuvad, kuid midagi ei muutu ja riik üha kaugeneb inimesest. Uus võim askeldab mingis uudses „Euroopa-Eestis“, seda peenhäälestades, seal nipet-näpet ümber jagades, samas ajades koloniaalpoliitikat omaenda maade ja metsade suhtes ning jätkates selle kõigega sünge nekroloogi kirjutamist kogu läänemeresoome maailmale. Rahva sümboolne võim jääb üha väiksemaks ja oma riiki tõeliselt armastades peab inimene samal ajal justkui võitlema sellesama riigi vastu. Aga oma maa ja metsa eest välja astuvaid inimesi nimetatakse „Kremlis sabarakkudeks“, mis pole mitte ainult erakordselt ülbe, vaid millesse on peidetud ka varjatud ähvardus. Selline higist leemendav, euro-steroide täis pumbatud riigimuskel raksab sisse omaenda aknasse ja rahvas näeb kokkumusega, et see mis kunagi oli meie oma riik, on paksude kardinade varjus muteerunud tülgestavaks koloniaalvõimuseks. Meil oleks vaja uut võimustruktuuri, mis ei oleks oma loomult parteiline, vaid kultuuriline. Mis koondaks rahvast mitte parteilist, vaid kogukondlikel alustel“* (Mikita 2017).

Kogukondliku Eesti Maakogu ideestikule saigi lähtekohaks erakondliku süsteemi impotents põlisrahva (Põhiseaduslike) huvide kaitsmisel senikestva globalistliku surve eest. Erakondliku Eesti etableerunud, kartellistunud tuumiku ja selle poolt rajatud toiduahelais tegutsejate võõrandumine, kollaboratsioonism ja korrumppeeritus on olnud eriti silmatorkav ja rahva õiglustunnet riivav peale globaalse Psi sisenemist oma kollapsieelsesesse seisundisse. 2008-st aastast kestva rahanduskriisi ja reaalmajanduse summaarse kasvu puudumise tingimustes on toiduahelais pöördunud tähelepanu neile tuluteenimise võimalustele, mis on seotud loodusressurssidega ning rohkem väliskapitali kaasavate taristuprojektidega. Kuid just kodumaa senisäilinud loodus annab meile lootust vastupanuvõimeks globaalkriisile. Lokaalse jätkusuutlikkuse aluseks on puhas põhjavesi, kõige kiuste osaliselt ikka veel säilinud elurikkus metsades, soodes, vetes jms. Iga me loodust lammutava, Eesti

olude jaoks ülegabariidilise megaprojektiga, iga meie metsi ja maavarasid rahanumbreiks muuta aitava seaduseelnõuga kahanevad rahva võimalused püsima jäämiseks. Seadused kui tööriistad aitavad kujundada tulevikku taoliseks, nagu me seda näha loodame. Need peaks peegeldama ühiskonna aluspõhimõtteid – seda kuidas nähakse maailma toimimist ning mida peetakse ühiskonnas tõeliselt väärtuslikuks ja oluliseks. Iga eestlase esmane mure peaks täna olema, et rahva tulevase jätkusuutlikkuse aluseid viimasel hetkel ära ei lagastataks. Ei vahetataks väärtuste klaashelmeste vastu, nagu see on juhtunud väga paljude maailma maade ja rahvaste loodusega. Aga surve selleks on ülivõimas, toetudes lauspropagandale, faktide salastamisele ja inimeste meelitamisele lühiajaliste kasudega. Üha uued valimiste eel ilmuvad (protesti)erakonnad ei ole suutnud murendada kartellide ringkaitset, normaliseerimaks riigi kurssi neis küsimustes. Valimiskampaaniate väljakujundatud loogika ei lubagi poliitikuil asendada kauneid lubadusi hoiatavate sõnumitega. Kuid ülalt alla juhitud erakondade asemel saaksid sihipäraselt tegutseda alt üles juhitud kogukonnad. **Maakogu loob võimaluse kogukondliku võrgustiku organiseerumiseks.**

29. septembril 2018 asutatud Eesti Maakogu defineerib end Eesti Vabariigi aladel elavate, kultuuriliselt kihelkondade kaupa jaotuvate põlisrahvaste esinduskoguna. Kihelkondade poolt valitud usaldusisikute kaudu koondub kihelkondade tahe Maakogusse eesti põlisrahva ühistahtena. Maakogu seab eesmärgiks selle ühistahte kuuldavaks tegemise nii, et sellega arvestataks ka riigi juhtimisel. Selleks on vaja luua riigis seni puuduv edasisidustus (ja kontroll) võimude suunal ning tagasisidustus elektoraadi suunal. Vabatahtliku organisatsioonina ühendab Maakogu kihelkonnakogude kaudu kõiki Eestimaa inimesi, kes tähtsustavad põlisrahvaile omaseid väärtusi ning on valmis seisma põlisrahva ajalooliste õiguste ja eluliste huvide eest. Lähtudes Eesti Põhiseadusest tegutseb Maakogu kihelkonnakogude liiduna selle nimel, et tagada eesti rahvuse, keele, kultuuri ja looduse säilimine läbi aegade, kindlustada riigi stabiilsust ning kõigi elanike võimalikult head käekäiku. Kogukondliku poliitilise aktiivsuse platvormina lähtub Maakogu põlisrahvaste õigusest määrata ise enda ja oma maa saatust. Maakogu vastandub erakondlikule politikaanlusele ning tegutseb erakondade-ülevalt. Üleriigilises koostöös seisab Maakogu kogukondlikult vastu erakondlikule vastutamatussele, parteide toiduahelais levivale korruptsioonile ning ärihuvide edendamisele kohalike kogukondade ja looduse kahjustamise arvelt (Eesti Maakogu 2018).

Eesti Maakogu ideestik lähtub mõistmisest, et meie rahvusriigi ideaalid on moodustunud kogukondlike, kihelkondlikult eristuvate kultuuride summana. Iga kultuur neist on alati olnud kodu- ja perekeskne, oma elukohale, selle loodusele ning sellega seotud töödele ja toimingutele keskendunud. Vastavate eripäradega seotud oskusteave ja traditsioonid ongi need, mida kogukonnad on põliskultuurina põlvest põlve edasi kandnud ja mis on inimeste elule mõtte ning väärtuse andnud. Hando Runnelit tsiteerides: „*Kultuur on kõigepealt kodu. See on vabade inimeste olemise, tegutsemise ja käitumise viis, mis neil on oma kodus. Kui kodu ja maa ei ole inimese omad, kui inimene ei ole vaba nende saatuse üle otsustama ja seega ka vastutama, siis ei saa tal olla sellise kodu ja maaga ka mingit sügavamat suhet ehk kultuuri*“. Just kohalike eripärase väärtuste, tavade ja teadmistega täidetud omanikutunne on see, mis loob kogukondadele ja rahvastele põliskultuurilise eneseteadvuse. Kui kohalik kultuur ja loodus inimese ükskõikseks jätavad, ei saa ta neid oma hinges hinnata, hoida ega armastada. See kehtib iga rahva, iga riigi ja kogu planeedi tasandil (tuleVAeg 2014).

LÖPPVAADE

Peremehetundest lähtuva vastutustunde toel saab Eesti Maakogu aidata luua üle-eestilise kogukondade võrgustiku, mille koostöös on võimalik üleriigiline tegutsemine ja aktsioonid põlisrahva huvide kaitseks. Ühtlasi suudab selline võrgustik aidata kogukondadel saavutada maksimaalse võimaliku vastupanuvõime kriiside puhuks. Aidata luua olukorra, kus ka globaliseerunud tööstusvõrgustiku prognoositud kollapsi puhul ei kukuks süsteemi lokaalne põimsus allapoole meie keskkonna tegelike võimaluste taset. Eesti (ja kogu meie tsivilisatsiooni) viimased arengud on ühiskondlike PSde arengudünaamika vaates olnud kahjuks täiesti ootuspärased – omased inimtahte poolt mõjutamata, iseorganiseeruvate arengute loogikale, nagu prognoosis LtG uuringu referents-stsenarium. Võimalikest perspektiividest teadlikuna oleks jätkuv pea liiva alla peitmine absurdne. Steve Jobs´il oli õigus, öeldes: „*Nüüd ei jookse tegelik poliitiline veelahe enam parem- või vasakpoolsuse, liberaalsuse või konservatiivsuse vahel. Nüüd on meil valida vaid konstruktiivsuse ja destruktivsuse vahel ning see valik peaks ju tõesti lihtne olema*“. Kui kogukonnad jäävad lokaalselt ette valmistamata või kui kõik pingutused peaks tupikuga lõppema, kulmineerub globaalses kriisis kasvav üleüldine frustratsioon sellega, et inimesed asuvad individuaalset pääseteed otsima. Kogukonnad ja kogu ühiskond laguneb kiirelt, kui seis muutub selliseks, et lahendused

olukorrale näivad koostöö asemel sisaldavat inimeste omavahelist konkurentsi (Ehrlich 2013). Ajalooliste kogemuste kohaselt tähendaks see langust totaalsetesse kaosesse ja uude „pimedasse ajastusse“.

Me juba elamegi üleminekuajal, kus kontroll PSi arengute üle poleks enam võimalik isegi siis, kui inimkonnal nüüd vastav tahe ilmuks (Meadows 2012). Tööstustsivilisatsioonist ongi juba saanud omaenese-ülimuslikkuse-usu ning looduse-üle-kontrolli-omamise-müüdi ohver. Loodus kannab inimkonna nüüd omatahtsi jätkusuutlikkuse rüppe tagasi. Lahtine on, kui paljud meist suudavad lokaalselt valmistuda, et see globaalne tagasikandmine üle elada. **Kui Eesti tõesti ei suuda valmistuda riigina, tuleb Maakogul aidata rahval valmistuda kogukondadena. Aidata mõelda globaalselt ja tegutseda lokaalselt.**

KIRJANDUS

- Annist, A. 2011. Otsides kogukonda sotsialismijärgses keskuskülas. TLÜ Kirjastus.
- Bardi, U. 2011. The Limits to Growth revisited. Springer
- Bar-Yam, Y. 1997. Dynamics of Complex Systems. Westview Press
- Boehm, C.; Barclay, H.; Knox-Dentan, et al. 1993. Egalitarian Behavior and Reverse Dominance Hierarchy. *Current Anthropology*, Vol. 34, No.3: 227–254
- Diamond, J. 2013. The World Until Yesterday: What Can We Learn from Traditional Societies? Penguin
- Ehrlich, P. ja Ehrlich, A. 2013. Can a collapse of global civilization be avoided? *Proceedings of the Royal Society*, nr 280, 9 January 2013
- Hamilton, J. 2009. Causes and Consequences of the Oil Shock of 2007-08. The National Bureau of Economic Research (NBER), Working Paper No. 15002: <http://www.nber.org/papers/w15002>
- Holling, S. 2008. Discontinuities in Ecosystems and Other Complex Systems. Columbia University Press.
- Hopkins, R. 2008. The Transition Handbook: From oil dependency to local resilience. Green Books
- Meadows, D.H.; Meadows, D.L.; Randers, J.; et al. 1972. The Limits to Growth: a Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind. Universe Books

- Mikita, V. 2017. Läänemeresoomlase viimane karje. *Postimees* 25.02.2017
- Tainter, J. 1988. The Collapse of Complex Societies. Cambridge University Press
- Turner, G. 2008. A comparison of The Limits to Growth with 30 years of reality. *Global Environmental Change* Vol 18, Issue 3: 397-411
- Turner, G. 2012. On the Cusp of Global Collapse? Updated Comparison of The Limits to Growth with Historical Data. *GAIA* 21/2: 116 – 124
- Turner, G. 2014. Is Global Collapse Imminent? Research Paper No. 4, Melbourne Sustainable Society Institute. The University of Melbourne
- Viljasaar, R.; Grišakov, K.; Männi, U.; et al. 2014. Ruumiidee: 179 ettepanekut ruumi ja kogukondade kohta kuradi keeruliste probleemide aegadel. Tallinn: Linnalabor & OÜ Väike Vasak Käsi
- Wilson, G. 2013. Community Resilience, Transitional Corridors and Macro-Scalar Lock-in Effects. *Environmental Policy and Governance*. Vol 24, 01/02 2014: 42-59

VEEBILEHED:

- Bermann, A. 2018. 18% of world crude + condensate production is unconventional: <http://www.artberman.com/>
- Eesti Maakogu 2018. <http://www.maakogu.ee/>
- EU. 2018. Report from the commission to the European Parliament and the council on the application of Regulation (EU) No 549/2013. Report 29/06/2018 on availability and quality of ESA 2010 data: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52018DC0506>
- Juncker, J.C. 2018. Euroopa Liidu olukord 2018. aastal. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-brochure_et.pdf
- Meadows, D. 2012. Perspectives on the Limits of Growth: It is too late for sustainable development. Smithsonian Institute lectures: <https://www.youtube.com/watch?v=f2oyU0RusiA>
- tuleVAeg. 2014. <http://tulevaeg.blogspot.com/2014/02/algatus-tulevaeg.html>
- ÜRO. 2018. Population Division Publications. Department of Economic and Social Affairs: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/index.shtml>